

ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΣΗΚΩΣΟΥΜΕ ΤΑ ΜΑΝΙΚΙΑ (Δεκέμβριος 2006)

Συγγραφέας: ΝΙΚΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ

Μέσα σε μια διεθνή πραγματικότητα που αλλάζει συνεχώς, υπάρχει ένα θέμα που αναμφίβολα πρέπει να τεθεί ως πρώτη προτεραιότητα τόσο στην πολιτική ατζέντα όσο και στην καθημερινότητα των πολιτών: οι κλιματικές αλλαγές. Ενώ αναζητάμε τη διαφορετικότητα, οι κλιματικές αλλαγές είναι ένα πλανητικό φαινόμενο. Δεν κάνει διακρίσεις μεταξύ βορείων και νοτίων, πλούσιων και φτωχών. Δεν αρκεί να «πάρει κάποιος τα απαραίτητα μέτρα», αλλά αντιθέτως οφείλουμε όλοι να αναλάβουμε πρωτοβουλίες, μια και οι συνέπειες αφορούν όλους τους πολίτες του πλανήτη.

Το 2007 κλείνουν δέκα χρόνια από την υπογραφή του Πρωτοκόλλου του Κιότο, της διεθνούς συμφωνίας για την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών. Το Πρωτόκολλο προβλέπει μια σειρά από (αναιμικά) μέτρα μέχρι το 2012. Για τη συνέχεια, δυστυχώς, οι εκπρόσωποι των κρατών που συμμετέχουν στα Ηνωμένα Έθνη, δεν κατάφεραν να συμφωνήσουν σε δεσμευτικούς στόχους για τη μείωση των αερίων που προκαλούν το επιταχυνόμενο φαινόμενο του θερμοκηπίου. Κι όμως, σύμφωνα με όλες τις προβλέψεις, αν δεν καταφέρουμε να ανατρέψουμε τις δυσοίωνες προβλέψεις μέσα στα επόμενα 20 χρόνια..., θα είναι πολύ αργά.

Δεδομένου ότι η σημαντικότερη πηγή αερίων του θερμοκηπίου είναι η παραγωγή ενέργειας από ορυκτά καύσιμα (λιγνίτη, πετρέλαιο, φυσικό αέριο), η λύση απαιτεί ανατροπή του ισχύοντος ενεργειακού μοντέλου. Η εξοικονόμηση ενέργειας, σε συνδυασμό με τη μαζική προώθηση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας - ΑΠΕ (αιολική, ηλιακή, βιομάζα, γεωθερμία) προσφέρουν τη μόνη ώριμη λύση. Όσο πιο γρήγορα τη δρομολογήσουμε τόσο αυξάνουμε τις πιθανότητες να διατηρήσουμε τη ζωή στον πλανήτη, όπως την ξέρουμε και να μειώσουμε τις αρνητικές συνέπειες από τα ακραία καιρικά φαινόμενα και τις άλλες αναμενόμενες συνέπειες των καταστροφικών κλιματικών αλλαγών.

Η Ελλάδα έχει να αντιμετωπίσει πολλές σημαντικές προκλήσεις στο συγκεκριμένο τομέα: έχοντας την οικονομία με τη μεγαλύτερη ενεργειακή ένταση (κατανάλωση ενέργειας ανά μονάδα παραγόμενου ΑΕΠ) στην Ευρωπαϊκή Ένωση των

15, ένα από τους μεγαλύτερους ρυθμούς αύξησης της κατά κεφαλήν κατανάλωσης ενέργειας, τεράστιες ενεργειακές απώλειες από τον κτιριακό (ή τριτογενή) τομέα, αλλά και τεράστια αναξιοποίητα αποθέματα ΑΠΕ... είναι σαφές ότι απαιτείται άμεσα στροφή 180 μοιρών.

Η δημοσίευση του νέου Νόμου για τις ΑΠΕ -με τις βελτιώσεις που αυτός επέφερε- ζωντάνεψε το επενδυτικό ενδιαφέρον, χωρίς όμως να ανατρέψει τη γάγγραινα της γραφειοκρατίας, άρρηκτα δεμένη με τη διαπλοκή και τη διαφθορά. Ταυτόχρονα, η ενεργειακή πολιτική της χώρας δε χαρακτηρίζεται από συνέπεια, όσον αφορά το θέμα της καταπολέμησης των κλιματικών αλλαγών. Το σύνολο των νησιών του Αιγαίου -αν και ευλογημένα από τον ήλιο και τον αέρα- συνεχίζουν να εξαρτώνται από το πετρέλαιο για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, ενώ σχεδιάζεται η κατασκευή νέων πετρελαϊκών σταθμών. Στην ηπειρωτική χώρα, η μερική απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας οδήγησε στην εκδήλωση ενδιαφέροντος από ιδιώτες επενδυτές για την εξόρυξη λιγνίτη και την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από την καύση του. Τα παραπάνω εγγυώνται μια εντελώς καταστροφική συνταγή για το περιβάλλον, την ανάπτυξη, τις θέσεις εργασίας και την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών.

Η πρόσφατη άρνηση του Υπουργού Ανάπτυξης (Συμβούλιο Υπουργών, με θέμα εξοικονόμηση ενέργειας και ΑΠΕ, 23/11/06) να δεσμευτεί σε συγκεκριμένους στόχους για την εξοικονόμηση ενέργειας είναι απλώς το κερασάκι σε μια εκρηκτική τούρτα. Δυστυχώς, η αδράνεια και η αναβολή μπορούν μόνο να εγγυηθούν ένα ακόμη πιο κοντό φιτίλι. Βλέποντας τη θετική πλευρά των πραγμάτων, η Ελλάδα έχει τεράστια περιθώρια για βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης, εξοικονόμηση ενέργειας στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, την προώθηση των ΑΠΕ τόσο για οικιακή χρήση όσο και για τη δημιουργία σταθμών παραγωγής πράσινης ενέργειας. Τα νησιά του Αιγαίου μπορούν εύκολα να αποτελέσουν παγκόσμιο πρότυπο ενεργειακού σχεδιασμού φιλικού προς το περιβάλλον και η εξάρτησή τους από το (πανάκριβο) πετρέλαιο να γίνει παρελθόν. Οι προκηρύξεις για επενδύσεις στο ρυπογόνο λιγνίτη πρέπει να μείνουν στα χαρτιά. Αρκεί τα παραπάνω να γίνουν άμεσα.

Εκτός από το δίδυμο ενέργεια-κλιματικές αλλαγές, ένα σημαντικό θέμα περιβαλλοντικής υποβάθμισης και μια σημαντική απειλή για την ανθρώπινη υγεία, που αναμένεται να απασχολήσει την ελληνική κοινωνία (και) το 2007, είναι η διαχείριση

των απορριμμάτων. Ενώ αρκετές ευρωπαϊκές πόλεις ανταγωνίζονται για την πρωτιά στην προσπάθεια για «πόλεις χωρίς σκουπίδια», είναι τουλάχιστον αναχρονιστικό, η Ελλάδα να προσπαθεί να χωροθετήσει τις νέες χωματερές (ΧΥΤΑ). Η χώρα μας παραμένει ουραγός στην ανάκτηση, επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση υλικών καθώς και στη διαχείριση «ειδικών» απορριμμάτων (ελαστικά, τοξικές ουσίες, μπάζα, ηλεκτρονικά απόβλητα κ.λπ.). Οι διαφωνίες για τις χωροθετήσεις έχουν μονοπωλήσει τις αντίστοιχες συζητήσεις, ενώ είναι γνωστό ότι (και οι νέοι) ΧΥΤΑ δεν αποτελούν λύση παρά προσπάθεια «να κρύψουμε τα σκουπίδια κάτω από το χαλί». Η τεχνογνωσία (ευτυχώς) υπάρχει. Μένει να βρεθεί η πολιτική βούληση και η διάθεση να μπουν στο πλάι τα μικροπολιτικά παιχνίδια για το όφελος της υγείας και του περιβάλλοντος. Ας μην ξεχνάμε ότι οι χωματερές είναι η κυριότερη πηγή εκπομπής διοξινών (των πλέον τοξικών ενώσεων που δημιούργησε ο άνθρωπος) στη χώρα μας.

Στον τομέα του φυσικού περιβάλλοντος η Ελλάδα επαναπαύεται στο μύθο που θέλει τη φύση της σε καλή κατάσταση. Δυστυχώς, οι Ναϊάδες δεν μένουν πια εδώ. Η προβληματική διαχείριση -συμπεριλαμβανομένων της έλλειψης πόρων, της έλλειψης οράματος, της δυσλειτουργίας Φορέων Διαχείρισης, των αντιδράσεων τοπικών φορέων και κοινωνιών κ.λπ.- της πλειονότητας των προστατευόμενων περιοχών της χώρας καταδεικνύει ότι η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος πρέπει να σταματήσει να αντιμετωπίζεται ως εμπόδιο στην «παραδοσιακή ανάπτυξη». Με απλά λόγια, η κοινωνία μας καλείται να επαναπροσδιορίσει την ανάπτυξη που δεν θα είναι πλέον συνώνυμη του τσιμέντου και της ασφάλτου. Η πρόκληση αφορά τόσο την πολιτεία και τους φορείς της όσο τους επενδυτές και την κοινωνία. Στην ίδια κατεύθυνση πρέπει να κινηθεί και η αντιμετώπιση της έλλειψης ελεύθερων χώρων και χώρων πρασίνου. Η απουσία τους, σε συνδυασμό με την απουσία εμπλοκής και ενδιαφέροντος από τους πολίτες, πρέπει να ανατραπούν. Σε αντίθετη περίπτωση η υποβάθμιση των κοινόχρηστων χώρων θεωρείται προδιαγεγραμμένη.

Την άμεση εμπλοκή και ευρεία συμμετοχή των πολιτών απαιτεί και ένα άλλο σύγχρονο και συνεχώς επιδεινούμενο πρόβλημα: αυτό της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Νέοι ρύποι (μικρά αιωρούμενα σωματίδια, βενζόλιο) και παλαιοί ρύποι (όζον) ταλαιπωρούν πλέον την πλειονότητα των ελληνικών πόλεων, με κύριο υπεύθυνο την αυτοκίνηση, μειώνοντας το προσδόκιμο ζωής των συμπολιτών μας. Η προώθηση αξιόπιστων και σύγχρονων μέσων συλλογικής μεταφοράς είναι σήμερα πιο επείγουσα παρά ποτέ. Για να έχει ουσία και αποτέλεσμα θα πρέπει να συνδυασθεί με μέτρα για

την προώθηση οχημάτων χαμηλής κατανάλωσης, δημιουργία ζωνών απαλλαγμένων εντελώς από ΙΧ κ.λπ. Δυστυχώς, τα αντίστοιχα προγράμματα έλειπαν από την πλειοψηφία των υποψηφίων για τις δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές και δεν έχουμε την πολυτέλεια να περιμένουμε... τις επόμενες εκλογές. Το νέφος σκοτώνει σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Λάρισα, Πάτρα, Ιωάννινα, Ηράκλειο...

Και τέλος, το θέμα που εμφανίζεται όλο και πιο σπάνια στις συζητήσεις και τους προβληματισμούς για το περιβάλλον και την ποιότητα ζωής είναι αυτό του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Αυτό είναι τουλάχιστον παράξενο για μια χώρα με τόσο έντονη ιστορική σύνδεση με το θαλασσινό στοιχείο. Η συζήτηση για τη δημιουργία μια ενιαίας Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για το Θαλάσσιο Περιβάλλον (εντός του 2007), που θα ξεπερνά τα στεγανά υπηρεσιών και υπουργείων (Εμπορικής Ναυτιλίας, Γεωργίας, Περιβάλλοντος) και θα αναδεικνύει την ανάγκη και τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία της θαλάσσιας ζωής, είναι μια μοναδική ευκαιρία για να ξαναμπεί η θάλασσα στον πολιτικό χάρτη της Ελλάδας, με όραμα και ελπίδα. Τούτων δοθέντων, δεν έχουμε παρά να σηκώσουμε τα μανίκια. Ο απολογισμός και τα συγχαρητήρια θα πρέπει να στηριχθούν σε συγκεκριμένα αποτελέσματα και όχι σε «καλές προθέσεις» ή «προσπάθειες».

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στην ειδική ετήσια έκθεση Δεκέμβριος 2006, του Forum «Αγορά Ιδεών», σ. 156-158.